ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV

Mutlu Son

ÖYKÜLER • CİLT 4

© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
2019, İstanbul (1 baskı)

© Önsöz: Rufus W. Mathewson, Jr., "Chekhov's Legacy: Icebergs and Epiphanies", *Modern Critical Views: Anton Chekhov*, ed. Harold Bloom, Chelsea House Publishers, 1999
© Sonsöz: Harold Schefski, "Chekhov and Tostoyan philosophy", *New Zealand Slavonic Journal*; Jan 1, 1985

İletişim Yayınları 2743 • İletişim Klasikleri 125
ISBN-13: 978-975-05-2311-3 • ISBN-13: 978-975-05-1989-5 (Tk. No.)
© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM
1. Baskı 2021, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Barış Özkul, Güneş Akkor
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Vladimir Makovski, "Açıklama", 1889-1991
UYGULAMA Hüsnü Abbas, Hasan Deniz
DÜZELTİ Naci Ozansoy

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV

Mutlu Son

ÖYKÜLER • CİLT 4

RUSÇADAN ÇEVİREN ***Mehmet Özgül***

Mutlu Son, Anton Pavloviç Çehov'un
1887 yılında kaleme aldığı
öykülerden seçilerek hazırlanmıştır.

RUFUS W. MATHEWSON, JR.'IN ÖNSÖZÜ
VE HAROLD SCHEFSKI'NİN SONSÖZÜYLE

iletişim

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV 29 Ocak 1860 günü Kırım'da bir liman kenti olan Taganrog'da dünyaya geldi. Bakkallık yapan Pavel Yegoroviç Çehov ve Yevgeniya Yakovlevna Çehova'nın üçüncü oğluydu. Taganrog Erkek Gramer Okulu'na yazıldı. Erken yaşta tiyatroya ilgi duydu ve ailesiyle birlikte oynadığı kısa skeçler yazmaya başladı. "Babasız" ve "Platonov" adında iki oyun yazdı. Babasının iflasından sonra aile Moskova'ya gitti; Çehov, Taganrog'da kalıp eğitimini özel dersler vererek sürdürdü. Tıp okumak için Moskova'ya geldi ve burada *Strekoza* (Yusufçuk) dergisine Antoşa Çehonte gibi takma isimlerle haftalık öyküler yazmaya başladı. İlk eskiz derlemesi *Melpomene'nin Masalları* 1884'te yayımlandı. Bu dönemde tüberküloza yakalandı. Meşhur romancı Grigoroviç'in kendisine yazdığı mektupla yazarlığı ciddiye almaya karar verdi ve kendi imzasıyla ilk öykü derlemesi *Karmakarışık Öyküler* 1885'te yayımlandı. "İvanov"un ilk hali, Moskova'da Korsh Sahnesi'nde 19 Kasım 1887'de sahnelendi, aynı yıl ikinci öykü derlemesi *Alacakaranlık* yayımlandı. "Kuğunun Şarkısı" ve "Ayı" 1888 yılında ilk kez sahnelendi. *Alacakaranlık* ile Puşkin Ödülü'ne layık görüldü. Ağabeyi Nikolay, 1889'da tüberkülozdan öldü. Ertesi yıl Sibirya'daki Sahalin Adası'nı ziyaret etti. A.S. Suvorin ile birlikte Fransa ve İtalya'ya gitti. Bir sonraki yıl Moskova yakınlarındaki Melihovo arsasını satın alarak bir ev yaptırdı ve burada yaşamaya başladı. Burada geçirdiği beş yıl boyunca bir yandan en iyi öykülerini yazarken bir yandan da açtığı ufak klinikte, doktorluk mesleğini sürdürdü. "Martı", 1896'da ilk defa sahnelendiğinde olumsuz tepkilerle karşılaştı. Ertesi yıl tüberküloz teşhisi konan Çehov, Avrupa'da istirahat etti. Bir sonraki yıl Yalta'ya döndü ve buradan bir arsa aldı. "Vanya Dayı", Moskova Sanat Tiyatrosu'nda 1899'da sahnelendi, aynı yıl annesi ve kızkardeşiyle Yalta'daki yeni evine taşındı. 1898'de tanıştığı aktris Olga Knipper ile 1901 yılında küçük bir merasimle evlendiler. Bu yıl "Üç Kız Kardeş", Moskova Sanat Tiyatrosu'nca sahnelendi. Ertesi yıl sağlığı kötüleşmeye başladı. Tamamladığı son oyunu "Vişne Bahçesi"nin ilk gösteriminin yalnız üçüncü perdesine katılabildi. İyileşmek için gittiği Badenweiler'de hayata gözlerini yumdu. Eşi Knipper'e söylediği "Şampanya içmeyeli uzun zaman oldu," cümlesi meşhur son sözleri olmuştur. Naaşı Novodeviçi Mezarlığı'na defnedildi. Hayata ve yazarlığa bakışını kendisi şöyle özetlemiştir: "Kısa ömrümde insanın erişebildiği her şeyi kucaklamak istiyorum. Konuşmak, okumak; dev bir fabrikada elime çekiç almak; denizi seyretmek, tarla sürmek. Nevski Bulvarı'nda, uçsuz bucaksız tarlalarda, okyanusta –hayal gücümün beni götürdüğü her yerde– bir başıma yürümek istiyorum."

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜLERE DAİR GÖRSELLER *9*

KRONOLOJİ *15*

ÖNSÖZ
ÇEHOV'UN GERİDE BIRAKTIĞI: BUZDAĞLARI VE AYDINLANMALAR / RUFUS W. MATHEWSON, JR. *23*

Mutlu Son

Şampanya *47*

Dilenci *55*

Cahillik *61*

Polenka *67*

Sarhoşlar *73*

Dikkatsizlik *81*

Veroçka *87*

Savunmasız Bir Yaratık *101*
Kirli İş *107*
Evde *113*
Bir Karşılaşma *123*
Tifüs *141*
Giz *149*
Kazak *155*
Mektup *163*
Bir Olay *177*
Sorgu Yargıcı *185*
Volodya *191*
Mutluluk *205*
Yağmurlu Havalar *217*
Acil Yardım *223*
Tatsız Bir Durum *229*
Piç *237*
Sinirli Bir Adamın Anılarından *243*
O Daldan Bu Dala *255*
Baba *271*
Mutlu Son *281*
Arabalıkta *287*
Zinoçka *295*
Kaval *303*
Öç Alma *313*
Postacı *319*

Düğün *327*
Kaçak *335*
Bir Sorun *343*
Entrika, Düzenbazlık, Karalama *351*
Eski Ev *357*
Umursamazlık *365*
Pahalıya Gelen Dersler *385*
Aslan ve Güneş *393*
Püsküllü Bela *399*
Öpücük *407*
Oğlan Çocukları *427*
Kızıltüy *435*
Bayan X'in Anıları *457*

SONSÖZ
ÇEHOV VE TOLSTOY FELSEFESİ / HAROLD SCHEFSKI *463*

ÖYKÜLERE DAİR KÜNYE BİLGİLERİ *473*

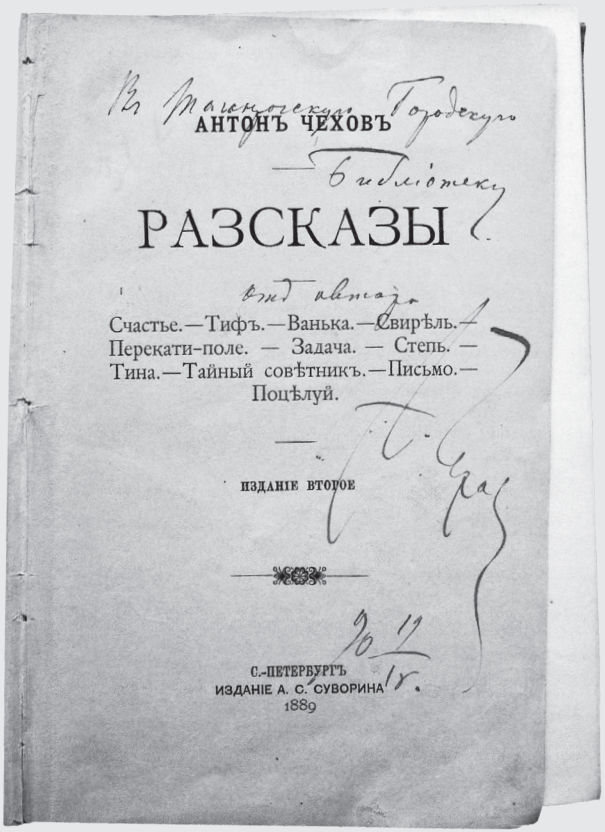

АНТОНЪ ЧЕХОВЪ

РАЗСКАЗЫ

Счастье.—Тифъ.—Ванька.—Свирѣль.—
Перекати-поле. — Задача. — Степь. —
Тина.—Тайный совѣтникъ.—Письмо.—
Поцѣлуй.

ИЗДАНІЕ ВТОРОЕ

С.-ПЕТЕРБУРГЪ
ИЗДАНІЕ А. С. СУВОРИНА
1889

Çehov'un, içinde "Kaval", "O Daldan Bu Dala", "Mektup" ve "Öpücük" öykülerinin de yer aldığı 1889 tarihli öykü derlemesinin kapağına aldığı notlar.

Şampanya

(Bir Düzenbazın Öyküsü)

(Шампанское [рассказ проходимца])

Öykümün başladığı o yıl güneybatı bölgesi demiryollarında küçük bir istasyonun şefiydim. Bu küçük istasyondaki yaşamımın neşeli mi, yoksa can sıkıcı mı geçtiğini anlamanız için yirmi kilometre çevremizde ne bir ev, ne tek kadın ne de işe yarar bir meyhane bulunduğunu söylemem yeterlidir, sanırım. Oysa o sıralar sağlam yapılı, ateşli, delişmen, aklı bir karış havada bir gençtim. Biricik eğlencem gelip geçen yolcu trenlerinin pencerelerini seyretmek, Yahudilerin afyon karıştırdığı berbat votkayı içmekti. Öyle zamanlar olurdu ki, vagonun penceresinden gördüğüm bir kadın başına yerimde put gibi durarak, soluk almadan bakar, sonra tren küçüle küçüle bozkırda bir noktaya dönüşünceye dek treni gözlerimle izlerdim ya da uzun günlerin, saatlerin nasıl geçtiğini anlamamak için o iğrenç votkadan içebildiğim kadar içerek sızardım. Biz kuzeyliler için bakımsız bir Tatar mezarlığının üzerimizde bıraktığı etki neyse bozkırın etkisi de aynıdır. Yazın bozkırın görkemli sessizliği –çekirgelerin o bitmeyen cümbüşü, geceleri tepemizde ışıldayıp duran parlak ay ışığı– bana müthiş hüzün verirdi. Kışları ise ayrı bir âlem... Karın o lekesiz beyazlığı, göz alabildiğine uzanan, buzlar altındaki bozkır, sonu gelmez uzun geceler, azgın kurt ulumaları beni canımdan bezdirirdi.

İstasyonda kalan birkaç kişiydik. Karımla ben, sağır, sıracalı

bir telgrafçı, üç de bekçi... Benden yaşça küçük yardımcım verem olduğu için sık sık kente taşınır, orada aylarca kalarak hem görevini hem de aylığını bana bırakırdı. Çocuğumuz yoktu, konuklar deseniz kırmızı mumla çağırsak gene gelmezdi evimize. Hat boyundaki meslektaşlarımla görüşürdük, o da ayda yılda bir... Görüyorsunuz, ne iç açıcı bir yaşam!

Hiç unutmam, kaldığımız lojmanda karımla ben yeni yılı karşılamaya hazırlanıyorduk. Sofraya oturmuş, yemeğimizi tembel tembel yerken bitişik odada aletini tıkırdatan sağır telgrafçıyı dinliyorduk. Ben, afyonlu votkadan üst üste beş kadeh yuvarlamıştım. Ağırlaşan başımı yumruğuma dayamış, biteceğe benzemeyen can sıkıntısını düşünüyordum. Karım da karşımdaydı, gözlerini ayırmaksızın bana bakıyordu. Ancak yakışıklı kocasından başka bir şeyi olmayan kadınlar böyle bakarlar kocalarının yüzüne. Gerçekten karım beni delice, köle aşkıyla severdi. Yakışıklı, şu ya da bu karakterde bir adam olduğum için değil; günahlarımla, öfkelerimle, can sıkıntımla, hatta sarhoş olup gözlerim kararınca hıncımı kimden alacağımı bilemeyerek onu canından bezdiresiye hırpalayışımla da severdi beni.

İçimi kemiren can sıkıntısına aldırmadan, yeni yılı neşeyle karşılamaya çalışıyor, gece yarısının gelmesini büyük bir sabırsızlıkla bekliyorduk. Sabırsızlıkla beklememizin nedeni, elimizde Kliko etiketli iki şişe en iyi cins şampanyanın bulunmasıydı, hazine değerindeki bu içkileri daha güzün, komşu istasyon şefinin oğlu vaftiz edilirken girdiğim bahis sonunda kazanmıştım. Hani, çocuklar matematik dersinden çok sıkıldıkları sırada bahçeden uçarak sınıfa giren kelebeğe hep birden başlarını çevirip garip bir yaratığa bakar gibi bakarlar, uçtuğu her yerde onu izlerler ya; küçük istasyonda hiç beklemediğimiz sırada elimize geçen, o bildiğiniz şampanya şişeleri de bizi öyle eğlendiriyordu. Konuşmadan oturuyor, kâh saate, kâh şampanyalara bakıyorduk.

Saatin yelkovanı on ikiye beş kalayı gösterdiği sırada şişelerden birini usul usul açmaya başladım. İçtiğim votkadan ötürü gücüm mü azalmıştı, yoksa şişenin dışı fazla mı ıslaktı, orasını bilmem artık... Sadece şunu anımsıyorum: Mantar patlayarak havaya uçarken şişe elimden kaydı, yere düştü. Şampanya-

nın yalnız bir bardak kadarı dökülmüştü, çünkü şişeyi hemen kapmış, köpüren ağzını parmağımla tıkamıştım.

İki kadehe şampanya doldurarak, "Hadi, yeni yılımız kutlu olsun! İçelim!" dedim.

Karım kadehini eline aldı, korku dolu gözlerini bana dikerek, "Şişeyi düşürdün, değil mi?" dedi.

Yüzü korkudan sapsarıydı.

"Evet, düşürdüm. Ne çıkar bundan?"

Kadehini masanın üstüne bıraktı.

"Çok kötü!" dedi. "Kötüye alamet. Yeni yılda başımıza bir felaketin geleceğine işarettir."

Baktım, yüzü sapsarı kesilmişti.

"Ne garip şeylere inanıyorsun!" diyerek içimi çektim. "Bir de akıllı geçinirsin. Şu söylediklerin köylü sütninelerin sayıklamalarından farksız! Hadi iç!"

"Keşke sayıklamış olsam... Ama bir şeyler olacak mutlaka! Göreceksin!"

Kadehine dudağını bile sürmedi, bir köşeye çekilerek düşüncelere daldı. Ben boş inançlar konusunda herkesin bildiği lafları söyledim, açtığımız şişenin yarısını içtim, odada biraz gezindikten sonra dışarı çıktım.

O durgun, soğuk güzelliğiyle hoşuma giden, ıssız bir gece vardı dışarıda. Ay ile onun yanındaki pamuk yığını görünüşlü iki parça bulut birbirine yapışmışçasına, tepemde kımıltısız duruyor, sanki bir şeyler bekliyorlardı. Bulutlar arasından sızan hafif, saydam bir ışık toprağın beyaz örtüsünü kirletmekten korkarcasına kar yığınlarını, demiryolu seddini belli belirsiz aydınlatıyordu... Sepsessizdi ortalık...

Demiryolu seddi üzerinde yürüyordum.

Işıltılı yıldızlarla bezenmiş gökyüzüne bakarak, "Salak kadın! Bazı belirtilerin doğru çıktığını kabul etsek bile başımıza ne gibi bir kötülük gelebilir ki? Yıllardır katlandığımız bunca mutsuzluk, şu anda yaşadığımız bunaltı öylesine büyük ki, daha kötüsü düşünülemez! Yakalanıp kızartılmış, yenilmek üzere masaya konulmuş balığın başına daha başka hangi felaket gelebilir?" diye düşünüyordum.

Dalları kar yüklü, yüksek bir kavak ağacı mavimsi karanlıkta kefene bürünmüş dev gibi dikiliyordu karşımda. Kederli, hüzün dolu duruşundan benim gibi o da yalnızlığın acısını biliyor gibiydi. Uzun zaman gözlerimi ayıramadım kavaktan.

Düşüncelerimi sürdürdüm:

"Gençliğim boş yere harcandı gitti. Küçücük çocukken annemi, babamı yitirdim, liseden kovuldum. Soylu bir aileden gelmeyim ama eğitim, öğrenim görmeden büyüdüğüm için bildiklerim basit bir demiryolu yağcısınınkinden fazla değil. Ne evim var, ne akrabalarım, ne dostlarım ne de sevdiğim bir işim... Beceriksizin biriyim, o yüzden gençliğimin en verimli çağında küçük bir istasyona şef olmaktan başka bir işe yaramadım. Başarısızlıklardan, musibetlerden başka ne gördüm ki? Öyleyse başıma daha kötü ne gibi bir felaket gelebilir?"

Uzaktan kırmızı ışıklar göründü. Bana doğru bir tren geliyordu. Sessizce uyuyan bozkır, tren gürültüsüne kulak vermiş gibiydi. Düşüncelerim öylesine acıydı ki, sanki yüksek sesle düşünüyordum; telgraf direklerinin inlemesi ile trenin uzaktan gelen gürültüsü de düşüncelerime katılıyordu.

Şunları söylüyordum kendi kendime:

"Çektiklerimin ötesinde daha hangi felaketle karşılaşabilirim? Karımı mı yitireceğim? Yitirsem bile korkunç bir şey değil ki... İnsan kendi vicdanından bir şey gizlememeli: Sevmedim, sevemedim bu kadını. Evlenirken çocuk yaştaydım. Şimdi genç, sağlam, güçlü bir erkeğim; karımsa çöktü, yaşlanıp aptallaştı, kafası boş inançlarla doldu. Sırnaşık sevgisinde, çökkün göğsünde, sönük bakışlarında nasıl bir güzellik bulabilirim ki? Onu sevmiyorum, zar zor katlanıyorum işte... Öyleyse başka nasıl bir felaket gelecek başıma? Hani, nasıl derler, gençliğim bir tutam sevgi uğruna uçup gidiyor. Kadınlar vagon pencerelerinde kayan yıldızlar benzeri bir an gözüküp kayboluyorlar. Gerçek sevgiyi bulamadım, biliyorum ilerde de bulamayacağım... Erkekliğim, dinçliğim, sevmeye hazır yüreğim boş yere beklemekten çürüyüp yok olacak. Bendeki bu değerler bozkırın ortasında dışarı atılan süprüntü gibi, beş para etmiyor..."

Tren gürültüyle, uçarcasına yanımdan geçti gitti; kırmızı

pencerelerinden düşen ışıklar beni aydınlatırken varlığımı zerrece umursamadığı belliydi. Çok geçmeden aydınlık kataın bizim küçük istasyonun yeşil ışıkları önünde durduğunu, kısa bir süre eğlendikten sonra yoluna devam ettiğini gördüm. İleriye doğru iki fersah daha yürüdüm, geriye döndüm. Hüzünlü düşünceler bir türlü aklımdan çıkmıyordu. Şimdi bile anımsıyorum, koyu düşüncelerimden duyduğum bunca acıya karşın kafamdan geçenlerin sanki daha hüzünlü, daha koyu olmaları için çabalıyor gibiydim. Biliyor musunuz, uzağı görmeyen, onurlarına fazlaca düşkün insanların öyle anları olur ki, mutsuzluklarını düşünmek onlara bir çeşit haz verir, hatta çektikleri acılarla kendi kendilerine caka satarlar. Düşüncelerimin çoğu, içinde bulunduğum acı gerçeği yansıtmakla birlikte, saçma sapan, övünmeye benzer olanları da vardı. Kendi kendime "Daha ne gibi bir felaket olabilir?" diye sorarken bile çocukça böbürleniyor, dünyaya meydan okuyor gibiydim.

İstasyona dönerken aynı düşünceler hora tepiyordu beynimin içinde:

"Peki, daha ne olabilir? Katlanmadığım başka ne dert kaldı? Hastalık mı çekmedim, para mı kaybetmedim, her gün amirlerimden azar mı işitmiyorum, açlık mı çekmiyorum, istasyonun bahçesine kuduz kurtlar mı girmedi? Daha ne istiyorsun? Aşağılandım, küçük düşürüldüm... Ben de başkalarını küçük düşürmedim değil. Yapmadığım bir şey kaldı, o da suç işlemek! Ancak suç işlemeye yatkın bir adam değilim ben. Mahkemeye düşmeye gelince, ondan korkmam zaten..."

İki bulut parçası ayın yanından uzaklaşmışlar, biraz ötede yan yana öyle bir durmuşlardı ki, sanki ayın işitmesini istemedikleri bir şeyi fısıldıyorlardı birbirlerine. Bir esinti bozkırın üzerinden geçerek uzaklaşan trenin boğuk uğultusunu süpürüp götürdü.

Eve vardığımda eşikte karımla karşılaştım. Beni görünce gözlerinin içi güldü, yüzü sevinçle aydınlandı.

"Sana vereceğim haberler var!" diye fısıldadı. "Hemen odana git de yeni ceketini giy. Evimize konuk geldi."

"Ne konuğu?"

"Deminki trenle yengem Natalya Petrovna geldi bize."

"Hangi Natalya Petrovna?"

"Amcam Semyon Fiodoroviç'in karısı, canım! Kendisini tanımazsın. Çok hoş, iyi bir kadındır..."

Karım bunları ciddi bir yüzle, çabuk çabuk fısıldayarak söyleyince ben de somurtmuş olmalıyım.

"Bize böyle bir günde gelişi garip ama ne olur, asma suratını. Ona anlayışlı davran! Ne yapsın, bahtsız bir kadın. Amcam Semyon Fiodoroviç çok katıdır, böyle zorba bir adamla geçinmek son derece güç. Yengem kardeşinden mektup alana değin bizde topu topu birkaç gün kalacakmış."

Karım zorba amcasından, genelde insanların, özellikle de genç kadınların zayıflıklarından, herkese, hatta suçlulara dahi kapımızı açık tutmamızdan filan bir sürü abuk sabuk laflar etti. Ben bu sözlerden pek bir şey anlamadıysam da yeni ceketimi giyip "yenge hanım"la tanışmaya gittim.

Sofrada iri, kara gözlü, çıtı pıtı bir kadın oturuyordu. Yoksul soframız, boz renkli duvarlar, doğramacı elinden çıkma hantal kanepe, odadaki her şey, havada uçuşan tozlar bile evimize yeni gelmiş, çevresine anlamlı bir koku saçan, genç, güzel ve günahkâr bir kadının varlığıyla canlanıp şenlenmişti. Yengemizin ahlâkça düşük bir kadın olduğunu gülümsemesinden, süründuğu kokudan, kendine özgü bakışlarından, kirpiklerini oynatışından, namuslu bir kadın olan karımla konuşurken sesine verdiği tondan anlamıştım. Kocasından kaçtığını, onun hem yaşlı hem de zorba bir adam, kendisininse iyi yürekli, neşeli, bir kadın olduğunu anlatmasına gerek var mıydı? Daha ilk bakışta her şeyi anlamıştım. Onun yapısında bir kadını benim gibi ilk bakışta anlamayacak tek erkek kalmış mıdır yeryüzünde, hiç sanmıyorum...

Cici yengem gülümseyerek elini uzattı.

"Yeğenim olarak böyle yiğit bir erkeğin karşıma çıkacağını aklımdan bile geçirmezdim," dedi.

"Ben de bu kadar güzel bir yengem olduğunu bilmiyordum," karşılığını verdim.

Akşam yemeğine yeniden oturduk, ikinci şampanya şişesi-